

=====

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====

ગુજરાત હાઈકોર્ટ, અમદાવાદ

આર/ક્રિમિનલ અપીલ નં. ૧૧૬૫/૧૯૯૭

મંજૂરી અને સહી માટે:

માનનીય ન્યાયમૂર્તિ શ્રી એ.એસ. સુપેહિયા

અને

માનનીય ન્યાયમૂર્તિ સુશ્રી ગીતા ગોપી

=====

રિપોર્ટિંગ માટે મંજૂર	હા	ના
	√	

=====

ગુજરાત રાજ્ય

વિરુદ્ધ

દિલીપ ભીખાભાઈ અને અન્ય

=====

ઉપસ્થિતિ:

અપીલકર્તા(ઓ) નં. ૧ તરફે વિદ્વાન એ.પી.પી. શ્રી મનન મહેતા
સામાવાળા(ઓ)/પ્રતિવાદી(ઓ) નં. ૧,૨,૩,૪,૫ માટે જામીનપાત્ર વોરંટ બજાવાયું
સામાવાળા(ઓ)/પ્રતિવાદી(ઓ) નં. ૧,૨,૩,૪,૫ તરફે વકીલ શ્રી પી.બી. ખાંડેરિયા
(૫૨૨૮)

=====

કોરમ: માનનીય ન્યાયમૂર્તિ શ્રી એ.એસ. સુપેહિયા

અને

માનનીય ન્યાયમૂર્તિ સુશ્રી ગીતા ગોપી

તારીખ : ૨૧/૦૪/૨૦૨૫

મૌખિક ચુકાદો

(માનનીય ન્યાયમૂર્તિ શ્રી એ.એસ. સુપેહિયા દ્વારા)

૧. અપીલકર્તા - રાજ્ય દ્વારા ફોજદારી કાર્યરીતિ સંહિતા, ૧૯૭૩ (જે હવે પછી “સદર સંહિતા” તરીકે ઉલ્લેખિત છે) ની કલમ ૩૭૮ હેઠળ એડિશનલ સેશન્સ જજ, ગોંડલ (જે હવે પછી “ટ્રાયલ કોર્ટ” તરીકે ઉલ્લેખિત છે) દ્વારા સેશન્સ કેસ નં. ૨૦૦/૧૯૯૫ માં તા. ૧૫.૦૯.૧૯૯૭ ના રોજ પસાર કરવામાં આવેલા નિર્દોષ છૂટકારાના ચુકાદા અને હુકમ સામે હાલની અપીલ દાખલ કરવામાં આવી છે, જેના દ્વારા ટ્રાયલ કોર્ટે સામાવાળા - આરોપીઓને ઇન્ડિયન પીનલ કોડ, ૧૮૬૦ (સંક્ષિપ્તમાં “આઈ.પી.સી.”) ની કલમ ૧૪૭, ૧૪૮, ૧૪૯, ૩૦૨, ૫૦૪ અને ૪૪૯ હેઠળ શિક્ષાપાત્ર ગુનાઓમાંથી નિર્દોષ છોડી મૂક્યા છે.

સરળતા / સ્પષ્ટતા અને સંક્ષિપ્તતા ખાતર મૂળ કેસમાં તેમની જે સ્થિતિ હતી તે મુજબ સામાવાળાઓને હવે પછી “આરોપીઓ” તરીકે ઉલ્લેખ કરવામાં આવે છે.

૨. શરૂઆતમાં, વિદ્વાન એ.પી.પી. એ પોલીસ ઈન્સ્પેક્ટર, ધોરાજી પોલીસ સ્ટેશન, રાજકોટ (ગ્રામ્ય), જિ. રાજકોટના તા. ૦૬.૦૨.૨૦૨૫ ના અહેવાલનો ઉલ્લેખ કર્યો છે અને રજૂઆત કરી છે કે ઉપરોક્ત અહેવાલ મુજબ, આરોપી નં. ૧ લકવાથી પીડાઈ રહ્યો છે અને છેલ્લા ૮ વર્ષથી પથારીવશ છે.

સંક્ષિપ્ત હકીકતો :-

૩. આંક ૧ ના આરોપનામા મુજબ ફરિયાદપક્ષનો કેસ એવો છે કે તા. ૧૬.૦૮.૧૯૯૫ ના રોજ રાત્રે ૧૧ વાગ્યે, તમામ આરોપીઓએ ગેરકાયદેસર મંડળી રચી હતી, અને ફરિયાદી (ફરિયાદપક્ષના સાક્ષી નં. ૧, મૃતકની પત્ની) ના ઘર તરફ ધસી ગયા હતા. આરોપી નં. ૧ (ફરિયાદીનો ભાઈ) છરી ધરાવતો હતો, જ્યારે અન્ય આરોપીઓ (આરોપી નં. ૧ ની બહેનો) તેને મૃતકને મારી નાખવા માટે ઉશ્કેરી રહી હતી, અને આરોપીઓએ મૃતકનો પીછો કર્યા પછી, તેણે છરીના ઘા ઝીંક્યા અને મૃતકની હત્યા કરી હતી. આઈ.પી.સી. ની કલમ ૩૦૨, ૧૪૭, ૧૪૮, ૪૪૯, ૫૦૪ હેઠળ શિક્ષાપાત્ર ગુનાઓ માટે આરોપનામું ઘડવામાં આવ્યું હતું.

૪. ધોરાજી સિટી પોલીસ સ્ટેશન, રાજકોટ ખાતે આઈ-સી.આર. નં.

૧૭૨/૧૯૯૫ થી આઈ.પી.સી. ની કલમ ૩૦૨ અને ૫૦૪ હેઠળ શિક્ષાપાત્ર ગુનાઓ માટે આંક ૬૧ થી એફ.આઈ.આર. નોંધવામાં આવી હતી. તપાસ એજન્સીએ, તપાસ દરમિયાન, સાક્ષીઓના નિવેદનો નોંધ્યા, ગુનાવાળી જગ્યાના પંચનામા સહિત વિવિધ પંચનામાઓ કર્યા, ગુનો સાબિત કરવાના હેતુસર તબીબી કાગળો, પોસ્ટમોર્ટમ રિપોર્ટ વગેરે એકત્ર કર્યા. સામાવાળા - આરોપીઓ સામે પૂરતી સામગ્રી મળ્યા પછી, જ્યુડિશિયલ મેજિસ્ટ્રેટ, ફર્સ્ટ ક્લાસ (જે.એમ.એફ.સી.) ની કોર્ટમાં આરોપનામું રજૂ કરવામાં આવ્યું. સદર કોર્ટ પાસે ગુનાની સુનાવણી કરવાની હકુમત ન હોવાથી, અને કથિત ગુનાઓ ફક્ત સેશન્સ કોર્ટ દ્વારા જ ચલાવવાપાત્ર હોવાથી, તેણે સદર સંહિતાની કલમ ૨૦૯ હેઠળ પૂરી પાડવામાં આવ્યા મુજબ કેસ સેશન્સ કોર્ટ, ગોંડલને કમિટ કર્યો, જે સેશન્સ કેસ નં. ૨૦૦/૧૯૯૫ તરીકે નોંધાયો હતો.

૫. સેશન્સ કોર્ટમાં કેસ કમિટ થયા પછી, સેશન્સ જજે સામાવાળા - આરોપીઓ સામે ઉપરોક્ત ગુનાઓ માટે આંક ૧ થી આરોપ ઘડ્યા હતા. સામાવાળા - આરોપીઓએ ગુનો કબૂલ્યો નહોતો અને કેસ ચલાવવાની માંગણી કરી હતી. તેમની સામે સદર ગુનાઓ માટે કેસ ચલાવવામાં આવ્યો હતો અને આરોપ સિદ્ધ કરવા માટે ફરિયાદપક્ષે ૨૧ ફરિયાદપક્ષના સાક્ષીઓની તપાસ કરી હતી અને ટ્રાયલ કોર્ટ સમક્ષ વિવિધ દસ્તાવેજ પુરાવા પણ રજૂ કર્યા હતા. ફરિયાદપક્ષે ફરિયાદી, સાક્ષીઓ, તબીબી અધિકારી અને પોલીસ સાક્ષીની તપાસ કરી હતી, જે ફરિયાદપક્ષના મતે આરોપ સિદ્ધ કરવા માટે પૂરતા હતા. ફરિયાદપક્ષે

ટ્રાયલ કોર્ટ સમક્ષ તેમના દ્વારા રજૂ કરવામાં આવેલા મૌખિક પુરાવાના સમર્થનમાં દસ્તાવેજી પુરાવાઓ પર પણ આધાર રાખ્યો હતો. પુરાવાના અંતે, પુરાવો પૂરો થયાની જાહેરાત કરતી જરૂરી પુરસિસ ટ્રાયલ કોર્ટ સમક્ષ રજૂ કરવામાં આવી હતી. ટ્રાયલ કોર્ટે ત્યારબાદ સદર સંહિતાની કલમ ૩૧૩ હેઠળ આરોપીઓનું વધુ નિવેદન નોંધવાની કાર્યવાહી હાથ ધરી હતી. આવા પુરાવા ધ્યાને આવતાં, ટ્રાયલ કોર્ટે તેનું મૂલ્યાંકન કર્યા પછી એવા તારણ પર આવી કે ફરિયાદપક્ષ સામાવાળા - આરોપીઓ સામેનો આરોપ સાબિત કરવામાં નિષ્ફળ ગયો છે અને તેથી નિર્દોષ છૂટકારો નોંધ્યો હતો.

વિદ્વાન એ.પી.પી. દ્વારા રજૂઆતો:-

૬. વિદ્વાન એ.પી.પી. શ્રી મનન મહેતાએ રજૂઆત કરી છે કે આ હત્યાનો અને આઈ.પી.સી. ની કલમ ૩૦૨ તથા અન્ય સંબંધિત કલમો હેઠળના ગુનાનો સ્પષ્ટ કેસ છે. એવી રજૂઆત કરવામાં આવી છે કે ફરિયાદપક્ષે મૂળ ફરિયાદી - મૃતકની પત્ની - આરોપીઓની બહેનના નજરે જોનાર પુરાવા દ્વારા વ્યાજબી શંકાથી પર દોષ સાબિત કર્યો છે, જે માત્ર ફરિયાદી જ નહોતી પરંતુ તેણે ગુનાની સમગ્ર ઘટના જોઈ હતી અને ફરિયાદપક્ષના કેસને સંપૂર્ણ સમર્થન આપ્યું છે. તેમણે રજૂઆત કરી છે કે સદર નજરે જોનાર સાક્ષી - મૂળ ફરિયાદી ઉપરાંત, અન્ય ચાર નજરે જોનાર સાક્ષીઓ છે, જેમાં એક બાળ સાક્ષીનો સમાવેશ થાય છે, જેમણે હત્યાના ગુનાની સમગ્ર ઘટનાનું વર્ણન કરીને ફરિયાદપક્ષના કેસને સંપૂર્ણ સમર્થન આપ્યું છે અને તે પુરાવાઓને નકારી કાઢવા માટે બચાવપક્ષ દ્વારા કોઈ

સામગ્રી રજૂ કરવામાં આવી નથી અને ટ્રાયલ કોર્ટ પાસે નજરે જોનાર સાક્ષીઓના પુરાવાને અવિશ્વાસપાત્ર ગણીને ફગાવી દેવા માટે કોઈ સબળ અને માન્ય કારણો નથી. વધુમાં, ફરિયાદપક્ષના કેસને તબીબી પુરાવા, એફ.એસ.એલ. પુરાવા તેમજ સીરોલોજીકલ રિપોર્ટ અને શોધ પંચનામા તથા જે સાક્ષીની હાજરીમાં મુદ્દામાલ છરીની શોધ રિકવર કરવામાં આવી હતી તેના દ્વારા સંપૂર્ણ સમર્થન મળે છે અને પુરાવામાં રહેલી આ પ્રચુર સામગ્રીને નકારી કાઢવા માટે ટ્રાયલ કોર્ટે કોઈ સબળ અને માન્ય કારણ દર્શાવ્યું નથી અને તેનું ખંડન કરવા માટે કોઈ સામગ્રી નથી અને, તેથી, નિર્દોષ છૂટકારાનો ચુકાદો ભૂલભરેલો અને અસમર્થનીય છે અને તે કાયદેસર અમાન્ય ઠેરવી રદ કરવો જોઈએ.

આરોપીઓ વતી રજૂઆતો :-

૭. આરોપીઓ વતી ઉપસ્થિત વિદ્વાન વકીલ શ્રી ખાંડેરિયાએ એવી ભારપૂર્વક રજૂઆત કરી છે કે ટ્રાયલ કોર્ટે નોંધેલા નિર્દોષ છૂટકારામાં દખલગીરી ન થવી જોઈએ, કારણ કે ટ્રાયલ કોર્ટે પુરાવાની ચોક્કસ મૂલવણી કરી છે. ટ્રાયલ કોર્ટના અવલોકનોનો ઉલ્લેખ કરતી વખતે, એવી દલીલ કરવામાં આવી છે કે ફરિયાદપક્ષ આરોપ સિદ્ધ કરવામાં સદંતર નિષ્ફળ ગયો છે. તેમણે ટ્રાયલ કોર્ટના તારણો, વિશેષ કરીને તબીબી પુરાવાનો ઉલ્લેખ કર્યો છે. ફરિયાદપક્ષના સાક્ષી નં. ૩, તબીબી અધિકારીની જુબાનીનો ઉલ્લેખ કરતી વખતે, એવી રજૂઆત કરવામાં આવી છે કે મૃતક પર જોવા મળેલી ઇજાઓ હથિયાર-છરી દ્વારા પહોંચાડી શકાય નહીં, કારણ કે ઇજાઓનો આકાર હથિયારના બંધારણ સાથે મેળ ખાતો નથી.

તેમણે નજરે જોનાર સાક્ષીઓની જુબાનીનો પણ ઉલ્લેખ કર્યો છે, અને દલીલ કરી છે કે તેમનો પુરાવો મોટા વિરોધાભાસોથી દૂષિત છે, અને આ સાક્ષીઓએ પોતાને વિશ્વસનીય સાક્ષી તરીકે સ્થાપિત કર્યા નથી.

૮. આરોપી નં. ૧ વતી હાજર રહેલા વિદ્વાન વકીલ શ્રી ખાંડેરિયાએ એવી પણ રજૂઆત કરી છે કે લકવા ઉપરાંત તે ગળાના કેન્સરથી પણ પીડાઈ રહ્યો છે અને પ્રવાહી ખોરાક પર છે. તેમણે વધુમાં રજૂઆત કરી છે કે જો કોર્ટ નિર્દોષ છૂટકારો ઉલટાવે તો, સામાવાળા-આરોપી નં. ૧ ની તબીબી સ્થિતિને ધ્યાને રાખીને તેના પર દયા દાખવવામાં આવે.

પુરાવાની મૂલવણી અને ટ્રાયલ કોર્ટના તારણો :

૯. નિર્દોષ છૂટકારાના હુકમ સામેની અપીલ સાથે કામ પાર પાડતી વખતે એપેલેટ કોર્ટની સત્તાઓ અંગે ચંદ્રપ્પા વિ. કર્ણાટક રાજ્ય, ૨૦૦૭ (૪) એસ.સી.સી. ૪૧૫ ના કેસમાં સર્વોચ્ચ અદાલત દ્વારા નિર્ધારિત સામાન્ય સિદ્ધાંતોને ધ્યાનમાં રાખીને, હવે અમે પુરાવા અને ટ્રાયલ કોર્ટના તારણોની તપાસ કરીશું.

૧૦. ફરિયાદપક્ષે ફરિયાદપક્ષના સાક્ષી નં. ૧ તરીકે ફરિયાદી – હાલુબેન બાબુલાલ, મૃતકની પત્ની અને આરોપીઓની બહેનની આંક ૧૯ થી તપાસ કરી છે. પોતાની સરતપાસમાં, તેણે જુબાની આપી છે કે જ્યારે તે રાત્રે આશરે ૧૧ વાગ્યે પોતાના ઘરની બહાર બેઠી હતી, ત્યારે આરોપી નં. ૧ અને અન્ય ચાર

આરોપીઓ એટલે કે તેની બહેનો તેમના ઘરે ધસી આવ્યા હતા અને જ્યારે તેણે
 આરોપી નં. ૧ ને છરી સાથે જોયો, ત્યારે તેણે બૂમો પાડી અને ઘરમાં સૂતેલા પતિ
 તરફ દોડી ગઈ અને હોબાળો સાંભળીને, મૃતક એટલે કે તેનો પતિ બહાર દોડી
 આવ્યો અને આરોપી નં. ૧, જે હાલના સાક્ષીનો ભાઈ છે, તેણે છરી સાથે તેના
 પતિનો પીછો કર્યો અને તેની છાતી પર છરીનો ઘા ઝીંક્યો. હુમલા માટે તેના દ્વારા
 દર્શાવવામાં આવેલું કારણ તેના પતિ અને આરોપી નં. ૧ – તેના ભાઈ વચ્ચે
 પાંચ વર્ષ પહેલાં દારૂ પીવા બાબતે થયેલા ઝઘડાનું છે, જેમાં આરોપી નં. ૧
 છરીથી ઇજાગ્રસ્ત થયો હતો. તેણે વધુમાં જણાવ્યું છે કે આરોપી નં. ૧ અને તેના
 પતિ વચ્ચે અવારનવાર ઝઘડા થતા હતા. પોતાની ઊલટપાસમાં, તે છરીના
 હુમલા અંગેના પોતાના નિવેદન પર અડગ રહી છે. તેણે એમ પણ જુબાની આપી
 છે કે તેના પતિને વલ્લભભાઈ અને દામજીભાઈ સાથે અન્ય વ્યક્તિઓ ટ્રેક્ટરમાં
 લઈ ગયા હતા, જેમણે તેના પતિને ઊંચકીને ટ્રેક્ટરમાં મૂક્યો હતો. તેણે એમ પણ
 જણાવ્યું છે કે જ્યારે તેઓ હોસ્પિટલ પહોંચ્યા, ત્યારે પોલીસ ત્યારબાદ પંદર
 મિનિટમાં આવી પહોંચી હતી અને તે મુજબ, તેના દ્વારા ફરિયાદ નોંધાવવામાં
 આવી હતી. તેણે એ પણ જણાવ્યું છે કે આરોપીઓનું ઘર તેના ઘરની નજીક હતું.
 પોતાની ઊલટપાસમાં, તેણે સ્પષ્ટપણે જણાવ્યું છે કે આરોપીએ મૃતક પર ઘા
 કર્યો હતો. આરોપી નં. ૨ થી ૪ ની હાજરી અને તેમની ઉશ્કેરણી અંગે તેના
 પુરાવામાંથી ચૂંક સામે આવે છે. સદર સંહિતાની કલમ ૧૬૧ હેઠળ નોંધાયેલા
 તેના નિવેદનમાં તેણે આરોપી નં. ૨ થી ૪ દ્વારા ઉશ્કેરણીનો ઉલ્લેખ કર્યો નથી.

મૃતકને જ્યાં છરી મારવામાં આવી હતી તે ચોક્કસ સ્થળ એટલે કે સોમાભાઈના આંગણા અંગે નજીવો વિરોધાભાસ છે. જો કે, તે સ્થળે આરોપી નં. ૧ દ્વારા મૃતકને છરી મારવાનું તેનું મુખ્ય નિવેદન અખંડ રહે છે.

૧૧. ફરિયાદપક્ષ દ્વારા ફરિયાદપક્ષના સાક્ષી નં. ૨ તરીકે રાવજીભાઈ રામજીભાઈ (આંક ૨૦) ની તપાસ કરવામાં આવી છે, જે અન્ય નજરે જોનાર સાક્ષી છે. પોતાની સરતપાસમાં, તેણે ફરિયાદી સાથે સુસંગત જુબાની આપી છે અને જણાવ્યું છે કે તેણે આરોપી નં. ૧, દિલીપભાઈને છરીથી સજ્જ થઈને મૃતક તરફ ધસી જતો જોયો હતો અને તેણે તેને મૃતક પર ઘા કરતા જોયો હતો, કારણ કે મૃતક પોતાના ઘરમાંથી એક સોમા ભીમાના ઘર તરફ દોડ્યો હતો અને તે સમયે, તેની બહેનો એટલે કે બાકીના આરોપીઓએ તેને ઘા કરવા અને તેને મારી નાખવા માટે ઉશ્કેર્યો હતો. આ સાક્ષીએ સ્પષ્ટપણે જણાવ્યું છે કે આરોપીએ બે ઘા કર્યા હતા અને તે મુજબ, તે વલ્લભભાઈ રામજીભાઈના ઘર પાસે ઢળી પડ્યો હતો અને તે સમયે ત્યાં ટોળું એકઠું થઈ ગયું હતું અને ત્યારબાદ, મૃતકને દામજીભાઈના ટ્રેક્ટરમાં લઈ જવામાં આવ્યો હતો. તેણે પુનરોચ્ચાર કર્યો છે કે મૃતકને તેની છાતી પર એક ઘા અને તેની પીઠ પર બીજો ઘા ઝીંકવામાં આવ્યો હતો. ઊલટતપાસમાં, તે આરોપી નં. ૧ દ્વારા મૃતક પર ઘા કરવા અંગેના પોતાના નિવેદન પર અડગ રહ્યો છે. તેની ઊલટતપાસમાં એવું સામે આવ્યું છે કે તેઓ મૃતકને બચાવવાનો પ્રયાસ કરે તે પહેલાં, આરોપી નં. ૧ એ છરીનો ઘા ઝીંકી દીધો હતો અને તેના દ્વારા પુનરોચ્ચાર કરવામાં આવ્યો છે કે આરોપી નં. ૧ દ્વારા

મૃતક પર છરી વડે બે ઘા કરવામાં આવ્યા હતા અને ત્યારબાદ, ૧૦ થી ૧૫ મિનિટ પછી, જ્યારે ટ્રેક્ટર આવ્યું, ત્યારે તેઓ મૃતકને હોસ્પિટલ લઈ ગયા હતા. ફરીથી, ઘાની સંખ્યા અંગે તેની ઊલટતપાસ કરવામાં આવી હતી અને આ સાક્ષી પોતાના નિવેદન પર અડગ રહ્યો હતો કે તેણે આરોપી નં. ૧ ને મૃતક પર બે ઘા કરતા જોયો હતો અને આરોપી નં. ૨ થી ૫ આરોપીને મૃતકને મારી નાખવા ઉશ્કેરી રહ્યા હતા. આ સાક્ષીનું નિવેદન ફરિયાદીની જુબાનીને સમર્થન આપે છે. જુબાનીમાં પણ, આરોપી નં. ૨ થી ૪ ની ભૂમિકા સંબંધિત પોલીસ નિવેદન અને ટ્રાયલ કોર્ટ સમક્ષના પુરાવા વચ્ચે અમને ચૂંક જોવા મળે છે. જો કે, મૃતક પર છરી વડે હુમલો કરવાનું નિવેદન અભિન્ન રહે છે.

૧૨. ફરિયાદપક્ષના કેસને સમર્થન આપનાર અન્ય એક નજરે જોનાર સાક્ષી તરીકે ફરિયાદપક્ષના સાક્ષી નં. ૯, કેશુબેન કરશનભાઈ (આંક ૩૩) છે. તેણે પણ જુબાની આપી છે કે ઘટના સમયે, જ્યારે તે ફરિયાદી સાથે બેઠી હતી, ત્યારે આરોપીઓ ફરિયાદીના ઘરે ધસી આવ્યા હતા અને આરોપી નં. ૧ છરીથી સજ્જ હતો. તેણે રજૂઆત કરી છે કે મૃતકને તેની પત્ની – ફરિયાદી દ્વારા ચેતવણી આપવામાં આવી હતી અને ત્યારબાદ મૃતક દોડ્યો હતો અને જ્યારે તે દોડી રહ્યો હતો, ત્યારે આરોપી નં. ૧ એ તેનો પીછો કર્યો હતો અને તેની પીઠ પર છરીનો ઘા ઝીંક્યો હતો અને જ્યારે મૃતક આરોપી તરફ વળ્યો, ત્યારે તેણે તેની છાતી પર છરીનો બીજો ઘા ઝીંક્યો હતો અને તે સમયે, ચાર આરોપીઓ – તેની બહેનો આવી પહોંચી હતી અને આરોપી નં. ૧ ને તેને મારી નાખવા માટે ઉશ્કેર્યો હતો

અને ત્યારબાદ, મૃતક એક વલ્લભભાઈના ઘર પાસે ઢળી પડ્યો હતો અને ત્યારબાદ તેને હોસ્પિટલ લઈ જવામાં આવ્યો હતો. પોતાની ઊલટતપાસમાં, તે નજીવા વિરોધાભાસો સિવાય, પોતાના મૂળ નિવેદન પર અડગ રહી છે, અમને તેના પુરાવામાં કોઈ ખામી જણાતી નથી. આરોપી નં. ૧ ની ભૂમિકાનો સંબંધ છે ત્યાં સુધી, તેણે ઊલટતપાસમાં ભારપૂર્વક જણાવ્યું છે કે આરોપી નં. ૧ એ મૃતક પર છરીના બે ઘા કર્યા હતા અને સરતપાસમાં તેના દ્વારા જે રીતે જુબાની આપવામાં આવી હતી તે રીતે તેને ઘા કરવામાં આવ્યા હતા તેની પુનરાવર્તિત વિગત આપી છે. સદર સંહિતાની કલમ ૧૬૧ હેઠળ નોંધાયેલા તેના નિવેદનમાં, તેણે અન્ય આરોપીઓ દ્વારા ઉશ્કેરણી કરવાની ભૂમિકાનો ઉલ્લેખ કર્યો નથી. તેની બાકીની જુબાની સુસંગત રહે છે.

૧૩. અન્ય નજરે જોનાર સાક્ષી – ફરિયાદપક્ષના સાક્ષી નં. ૧૪, વલ્લભભાઈ રામજીભાઈની આંક ૪૬ થી તપાસ કરવામાં આવી છે. તેણે પણ ફરિયાદપક્ષના કેસને સમર્થન આપ્યું છે. પોતાની સરતપાસમાં, તેણે જુબાની આપી છે કે રાત્રે આશરે ૧૦ વાગ્યે, જ્યારે તે સૂવા જઈ રહ્યો હતો, ત્યારે તેણે બહાર કંઈક હોવાનો સાંભળ્યો અને તે મુજબ, તે દોડી ગયો અને જોયું કે આરોપી નં. ૧ છરી સાથે મૃતકની પાછળ દોડી રહ્યો હતો અને જ્યારે તે સોમા ભીમાના ઘરે પહોંચ્યો, ત્યારે તે સમયે આરોપી નં. ૧ એ મૃતકની પીઠ પર છરીનો એક ઘા અને તેની છાતી પર બીજો ઘા ઝીંક્યો હતો. તેણે જણાવ્યું છે કે તે સમયે, તેણે જોયું કે બાકીના આરોપીઓ એટલે કે આરોપી નં. ૨ થી ૫ – મૃતકની બહેનો (આરોપી નં.

૧ ની બહેનો) બૂમો પાડી રહી હતી. તેણે વધુમાં જણાવ્યું છે કે મૃતક ઇજાગ્રસ્ત થયા પછી, તે આંગણામાં ઢળી પડ્યો હતો અને ત્યારબાદ, તેને હોસ્પિટલ લઈ જવામાં આવ્યો હતો. પોતાની ઊલટતપાસમાં, તે પોતાના નિવેદન પર અડગ રહ્યો છે, જો કે ફરિયાદપક્ષે ઘટનાસ્થળ અને તેના ઘર તથા જ્યાં મૃતક ઢળી પડ્યો હતો તે વચ્ચેના માપ અંગે તેની ખૂબ જ સઘન ઊલટતપાસ કરી હતી. પોતાની ઊલટતપાસમાં, આ સાક્ષીએ ભારપૂર્વક જણાવ્યું છે કે પહેલો ઘા આરોપી નં. ૧ દ્વારા સોમાભાઈના ઘર પાસે મૃતક પર કરવામાં આવ્યો હતો અને બીજો ઘા તેની છાતી પર કરવામાં આવ્યો હતો અને ત્યારબાદ મૃતક ઢળી પડ્યો હતો. તેણે ત્યારબાદ જુબાની આપી છે કે મૃતકની ચાર બહેનો એટલે કે આરોપી નં. ૨ થી ૫ એ મૃતકને પકડી રાખ્યો હતો, અને તેને તેના ઘરે લઈ જવામાં આવ્યો હતો. તેણે ફરિયાદી અને ફરિયાદપક્ષના સાક્ષી નં. ૨, રાવજીભાઈ રામજીભાઈ દ્વારા જે ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો છે તેનું પુનરાવર્તન પણ કર્યું છે કે ત્યારબાદ, મૃતકને દામજીભાઈના ટ્રેક્ટરમાં હોસ્પિટલ લઈ જવામાં આવ્યો હતો અને ડોક્ટર સમક્ષ, આ સાક્ષીએ હિસ્ટ્રી આપી હતી કે આરોપી નં. ૧ એ મૃતક પર છરીના ઘા કર્યા હતા અને ત્યારબાદ મૃતક મૃત્યુ પામ્યો હતો. વધુમાં, જ્યારે ઘાની સંખ્યા અંગે તેની ઊલટતપાસ કરવામાં આવી, ત્યારે આ સાક્ષીએ ભારપૂર્વક જણાવ્યું કે બીજો ઘા આરોપી નં. ૧ દ્વારા મૃતકની છાતી પર આપવામાં આવ્યો હતો. જો કે, આ સાક્ષીએ આરોપી નં. ૧ ની બહેનો એવા આરોપી નં. ૨ થી ૪ ની હાજરીનો ઉલ્લેખ કર્યો છે, પરંતુ તે તેમના તરફથી કોઈ ઉશ્કેરણીનો ઉલ્લેખ કરતો નથી, પરંતુ તેમની

હાજરીનો અને ગુનાવાળી જગ્યા પરથી આરોપી નં. ૧ ને લઈ જવાનો પણ ઉદ્દેશ કરે છે. છરીના ઘાના સ્થળ સંબંધિત નજીવો વિરોધાભાસ સામે આવે છે. બચાવપક્ષ આરોપી નં. ૧ દ્વારા મૃતક પર છરી વડે હુમલો કરવા સંબંધિત તેની જુબાનીને ખોટી સાબિત કરવામાં નિષ્ફળ ગયો છે.

૧૪. મૃતક અને ફરિયાદીની સગીર પુત્રી - અનિતા બાબુભાઈ (ફરિયાદપક્ષના સાક્ષી નં. ૧૬) ની આંક ૪૮ થી તપાસ કરવામાં આવી છે. તેણે પણ પોતાની માતા-ફરિયાદીની જેમ જુબાની આપી છે અને જણાવ્યું છે કે જ્યારે તેના પિતા બહાર દોડી ગયા, ત્યારે તે સમયે તેની માતા અને તે પણ તેના પિતાની પાછળ ગયા હતા અને જોયું હતું કે આરોપી નં. ૧ મૃતકની પીઠ પર છરીનો એક ઘા અને તેની છાતી પર બીજો ઘા ઝીંકી રહ્યો હતો. તેણે સ્પષ્ટપણે જણાવ્યું છે કે જ્યારે તેની પીઠ પર છરીનો એક ઘા કરવામાં આવ્યો, ત્યારે તેના પિતા એટલે કે મૃતક અચાનક આરોપી નં. ૧ તરફ વળ્યા અને ત્યારબાદ, આરોપી નં. ૧ એ મૃતકની છાતી પર છરીનો બીજો ઘા કર્યો અને ત્યારબાદ, મૃતક સોમાભાઈના ઘર પાસે ઢળી પડ્યો હતો. જ્યાં મૃતક ઢળી પડ્યો હતો તે સ્થળ અંગે ઊલટતપાસમાં વિરોધાભાસો લાવવામાં આવ્યા છે, પરંતુ મુખ્ય ઘટનાનું વર્ણન કરતી તેની જુબાની અખંડ રહે છે. બાકીના આરોપીઓની ભૂમિકા સંબંધિત ચૂંક છે.

૧૫. આ તબક્કે, આંક ૨૧ પર ફરિયાદપક્ષના સાક્ષી નં. ૩, ડો. ઉષાબેન

ત્રિવેદીની જુબાનીનો ઉલ્લેખ કરવો યોગ્ય રહેશે, જેઓ તબીબી અધિકારી છે, જેમણે મૃતકનું પોસ્ટમોર્ટમ કર્યું હતું. પોસ્ટમોર્ટમ રિપોર્ટ આંક ૨૨ પર છે. પોસ્ટમોર્ટમ રિપોર્ટ મુજબ મૃત્યુનું કારણ “મોટી રક્તવાહિનીઓ (મહાધમની) ને થયેલી ઇજાને કારણે હેમરેજિક શોક” છે. પોસ્ટમોર્ટમ રિપોર્ટ મૃતકને થયેલી ઇજાઓનો ઉલ્લેખ કરે છે એટલે કે “(૧) ત્રીજી જમણી પાંસળી ઇન્ટરકોસ્ટલ સ્પેસ (આઈ.સી.એસ.) અને ત્રીજી ઇન્ટરકોસ્ટલ રિબ (આઈ.સી.આર.) પર, મધ્યરેખાથી ૩.૫ સે.મી. જમણી બાજુએ, ૨ મીમી આકારનું માપ, ૩.૫ સે.મી. × ૧ સે.મી. ની છરીના ઘાની ઇજા જે કેવિટીની અંદર સીધી મધ્યમાં અને પાછળ તરફ જાય છે; (૨) જમણા લમ્બર પ્રદેશ (પીઠ) પર નાભિના સ્તરે મધ્યરેખાથી ૫ સે.મી. બાજુમાં ૧ સે.મી. × ૦.૫ સે.મી. × ૧ સે.મી. માપની છરીના ઘાની ઇજા.”

૧૬. આ સાક્ષીની ઇજાના આકાર અંગે સઘન ઊલટતપાસ કરવામાં આવી હતી, કે તે 'પાયર' આકારની હતી કે 'ઇંડા' આકારની હતી. ગુનાના હથિયાર એટલે કે છરી અંગે પણ તેની ઊલટતપાસ કરવામાં આવી હતી. જ્યારે તેની સઘન તપાસ કરવામાં આવી કે શું આવી ઇજાઓ મુદ્દામાલ વસ્તુ એટલે કે છરી દ્વારા થઈ શકે છે, ત્યારે તેણે સ્પષ્ટપણે સમજાવ્યું કે જો છરી એક ધાર પર તીક્ષ્ણ અને બીજી ધાર પર બોથો હોય, તો બાહ્ય ઇજા નં. ૧૭(૧) તેમજ કોલમ નં. ૨૦(કે) માં દર્શાવેલ આંતરિક ઇજા પહોંચાડી શકાય છે, જ્યારે કોલમ નં. ૨૦(કે) ની ઇજાઓ, ૫ સે.મી. લાંબી અણીદાર ધાર દ્વારા પહોંચાડી શકાય છે. આમ, તબીબી પુરાવામાંથી જે ઇજાઓ સામે આવે છે તે નજરે જોનાર સાક્ષીઓની જુબાનીને

સમર્થન આપે છે.

૧૭. અમે વધુમાં આંક ૭૧ ના એફ.એસ.એલ. રિપોર્ટનો ઉલ્લેખ કરી શકીએ છીએ. છરીના મુદ્દામાલ આર્ટિકલ પર, લોહીનું જૂથ ‘એ’ મળી આવ્યું છે જે મૃતકનું છે. મુદ્દામાલ આર્ટિકલની શોધ આરોપી નં. ૧ દ્વારા કરવામાં આવેલા જાહેરાતના નિવેદનના આધારે કરવામાં આવી છે. શોધ સાબિત કરવા માટે, ફરિયાદપક્ષે આંક ૩૧ પર પંચ સાક્ષી – નિલેશભાઈ હરજીવનભાઈ (ફરિયાદપક્ષના સાક્ષી નં. ૮) ની તપાસ કરી છે. આ સાક્ષીએ આંક ૩૨ પર શોધ પંચનામું સાબિત કર્યું છે. તેણે ખાસ જણાવ્યું છે કે આરોપીના જાહેરાતના નિવેદનને ધ્યાને લેતાં, સકુરા નદીમાં એક પથ્થર નીચેથી મુદ્દામાલ આર્ટિકલ મળી આવ્યો હતો. આમ, છરી એવી જગ્યાએથી મળી આવી હતી જે સામાન્ય જનતા માટે સુલભ નહોતી, પરંતુ નદીના પથ્થર નીચે છુપાયેલી હતી. તેણે આગળ સ્પષ્ટતા કરી છે કે, એવું સૂચન કરવામાં આવતાં કે એક વિશાળ પથ્થર નીચે ખાડો ખોદીને છરી સ્ટેન્ડમાં છુપાવવામાં આવી હતી. આંક ૬૭ પર તપાસ અધિકારી (ફરિયાદપક્ષના સાક્ષી નં. ૨૧) – ઘનશ્યામસિંહ રૂપસિંહ વાઘેલાએ પણ મુદ્દામાલ આર્ટિકલની શોધ અને પંચનામાને સમર્થન આપ્યું છે. આમ, ગુનાના હથિયારની શોધ સાબિત થાય છે, અને તે તેને સીધી રીતે મૃતક સાથે જોડે છે. એફ.એસ.એલ. રિપોર્ટ મૃતકના શર્ટ પર બે કાણાં પણ દર્શાવે છે, અને એવો અભિપ્રાય આપવામાં આવ્યો છે કે આવા કાણાં છરી દ્વારા થઈ શકે છે.

૧૮. આ તબક્કે, અમે આરોપીઓને ગુનામાંથી નિર્દોષ છોડી મૂકતા ટ્રાયલ

કોર્ટના તારણોનો ઉલ્લેખ કરી શકીએ છીએ. ટ્રાયલ કોર્ટે કોઈપણ સબળ અને માન્ય કારણ દર્શાવ્યા વિના નજરે જોનાર સાક્ષીઓના મહત્વપૂર્ણ પુરાવાને ફગાવી દીધો છે. ટ્રાયલ કોર્ટે ચુકાદામાં નોંધ્યું છે કે મૂળ ફરિયાદીની જુબાની પર વિશ્વાસ કરી શકાય નહીં કારણ કે તે સાબિત કરતું નથી કે આરોપી વ્યક્તિઓની ગેરકાયદેસર મંડળી હતી, તેમણે મૃતક પર હુમલો કર્યો હતો. નજીવા વિરોધાભાસ પર આધાર રાખીને, ટ્રાયલ કોર્ટે ફરિયાદપક્ષના સાક્ષી નં. ૨ અને અન્ય નજરે જોનાર સાક્ષીના પુરાવા પર અવિશ્વાસ કર્યો છે. તેવી જ રીતે, નજરે જોનાર સાક્ષીઓ - ફરિયાદપક્ષના સાક્ષી નં. ૮ અને ફરિયાદપક્ષના સાક્ષી નં. ૧૪ ના પુરાવા ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા નજરે જોનાર પુરાવા તેમજ પોલીસ સમક્ષ સદર સંહિતાની કલમ ૧૬૧ હેઠળ કરવામાં આવેલા નિવેદન વચ્ચેના નજીવા વિરોધાભાસના આધારે ફગાવી દેવામાં આવ્યા છે. ટ્રાયલ કોર્ટે એવું અવલોકન કરીને પણ આરોપીઓને નિર્દોષ છોડી મૂક્યા છે કે પુરાવા પરથી ગુનાનું સ્થળ અને સમય સ્થાપિત થતો નથી અને ઈજાઓ તબીબી પુરાવા સાથે મેળ ખાતી નથી, ખાસ કરીને પોસ્ટમોર્ટમ કરનાર ડોક્ટરના પુરાવા સાથે. ટ્રાયલ કોર્ટે ઈજાઓના આકારથી ખૂબ પ્રભાવિત થઈ હતી, કે શું તે છરી દ્વારા થઈ શકે છે. ટ્રાયલ કોર્ટે એ નોંધ કરીને પણ પ્રભાવિત થઈ હતી કે કેટલાક સાક્ષીઓએ જણાવ્યું છે કે પહેલી ઈજા મૃતકના શરીરના પાછળના ભાગે થઈ છે, જ્યારે તબીબી પુરાવા અન્યથા દર્શાવે છે. આમ, છેવટે, એવું નોંધવામાં આવ્યું છે કે ફરિયાદપક્ષ ગુનાનું વાસ્તવિક સ્થળ અથવા ગુનાનો સમય સાબિત કરવામાં અસમર્થ રહ્યો હતો અને તબીબી પુરાવા નજરે જોનાર પુરાવા કરતાં વિપરીત હતા.

છરીની શોધ પણ ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા અવિશ્વાસપાત્ર ઠેરવવામાં આવી છે.

૧૯. બિરબલ નાથ વિ. રાજસ્થાન રાજ્ય અને અન્ય, એ.આઈ.આર. ૨૦૨૩ એસ.સી. ૫૬૪૪ ના કેસમાં, સર્વોચ્ચ અદાલતે સદર સંહિતાની કલમ ૧૬૧ હેઠળ નોંધાયેલા નિવેદનોના પુરાવાકીય મૂલ્યનો પુનરોચ્ચાર કર્યો છે. તે નીચે મુજબ છે:

“૧૯. કોઈ શંકા નથી કે કલમ ૧૬૧ હેઠળ તપાસ દરમિયાન પોલીસ સમક્ષ આપવામાં આવેલા નિવેદનો એવિડન્સ એક્ટની કલમ ૧૪૫ હેઠળ “અગાઉના નિવેદનો” છે અને તેથી સાક્ષીની ઊલટતપાસ કરવા માટે ઉપયોગમાં લઈ શકાય છે. પરંતુ આ માત્ર એક મર્યાદિત હેતુ માટે છે, આવા સાક્ષીનું “ખંડન” કરવા માટે. જો બચાવપક્ષ સાક્ષીનું ખંડન કરવામાં સફળ થાય તો પણ, તેનો અર્થ હંમેશા એવો થતો નથી કે તેના બે નિવેદનોમાં વિરોધાભાસ આ સાક્ષીને સંપૂર્ણપણે અવિશ્વસનીય બનાવવામાં પરિણમશે. અહીં જ અમને લાગે છે કે હાઈકોર્ટના વિદ્વાન ન્યાયાધીશો ખોટા પડ્યા છે.

૨૦. બે નિવેદનોમાં વિરોધાભાસ સાક્ષીને અવિશ્વસનીય બનાવવા માટે પૂરતો હોઈ શકે છે અથવા ન પણ હોઈ શકે. એવિડન્સ એક્ટની કલમ ૧૫૫ સાથે વંચાણે લેતાં કલમ ૧૪૫, આપેલ કેસમાં કાળજીપૂર્વક લાગુ કરવી પડશે. એ હકીકતને નજરઅંદાજ કરી શકાય નહીં કે ફરિયાદપક્ષના

સાક્ષી નં. ૨ રામી એક ઈજાગ્રસ્ત નજરે જોનાર સાક્ષી છે, અને મૃતકની પત્ની હોવાથી તે દુર્ભાગ્યપૂર્ણ દિવસે તેમના ખેતરમાં તેની હાજરી સ્વાભાવિક છે. તેની સરતપાસમાં તેનું નિવેદન ઘટનાની વિગત આપે છે અને દરેક હુમલાખોરને સોંપવામાં આવેલી ચોક્કસ ભૂમિકા આપે છે. બચાવપક્ષ દ્વારા આ સાક્ષીની લાંબી ઊલટપાસ કરવામાં આવી હતી. આવા કેસોમાં અનિવાર્યપણે કેટલીક વિસંગતતાઓ સર્જાય છે જ્યારે આપણે એ હકીકત ધ્યાનમાં લઈએ છીએ કે આ સાક્ષી એક સ્ત્રી છે જે ગામડામાં રહે છે અને પોતાના હાથે પોતાની જમીન ખેડતા અને પાક પકવતા ખેડૂતની પત્ની છે. બીજા શબ્દોમાં કહીએ તો, તેઓ મોટા ખેડૂતો નથી. ગ્રામીણ વાતાવરણ, અદાલતમાં આવા સાક્ષીની અભિવ્યક્તિની ક્ષમતા આવા સાક્ષીની વિશ્વસનીયતાનું મૂલ્યાંકન કરતી વખતે સંબંધિત બાબતો છે. તદુપરાંત, સાક્ષીની લાંબી ઊલટપાસ અનિવાર્યપણે વિરોધાભાસોમાં પરિણમી શકે છે. પરંતુ આ વિરોધાભાસો સાક્ષીને અવિશ્વસનીય બનાવવા માટે હંમેશા પૂરતા હોતા નથી. રામ્મી વિ. મધ્યપ્રદેશ રાજ્ય (૧૯૯૯) ૮ એસ.સી.સી. ૬૪૯ માં, આ અદાલતે નીચે મુજબ ઠરાવ્યું હતું:

“૨૪. જ્યારે નજરે જોનાર સાક્ષીની લંબાણપૂર્વક તપાસ કરવામાં આવે છે ત્યારે તેના માટે કેટલીક વિસંગતતાઓ સર્જવી તદ્દન શક્ય છે. કોઈ સાચો સાક્ષી સંભવતઃ કેટલીક વિસંગત વિગતો આપવાથી બચી શકતો નથી.

કદાચ એક અસત્ય સાક્ષી જેને સારી રીતે શીખવવામાં આવ્યો હોય તે પોતાની જુબાનીને સંપૂર્ણપણે વિસંગતતા-મુક્ત બનાવવામાં સફળ થઈ શકે છે. પરંતુ અદાલતોએ ધ્યાનમાં રાખવું જોઈએ કે જ્યારે સાક્ષીના પુરાવામાં વિસંગતતાઓ તેના નિવેદનની વિશ્વસનીયતા સાથે એટલી અસંગત હોય ત્યારે જ અદાલત તેના પુરાવાને ફગાવી દેવા માટે વ્યાજબી ઠરે છે. પરંતુ ઘટનાના વર્ણનમાં આવતા માત્ર ફેરફારો પર (જે સાક્ષીઓના પુરાવા વચ્ચે અથવા સમાન સાક્ષીના બે નિવેદનો વચ્ચે) અતિ ગંભીર દ્રષ્ટિકોણ અપનાવવો એ ન્યાયિક ચકાસણી માટે અવાસ્તવિક અભિગમ છે.”

તે જ કેસમાં, બે નિવેદનોમાં વિરોધાભાસનો ઉપયોગ સાક્ષીને અવિશ્વસનીય બનાવવા માટે ક્યાં સુધી થઈ શકે છે તેની પણ ચર્ચા કરવામાં આવી છે.

“૨૫. ઊલટતપાસ દરમિયાન સાક્ષીનો સામનો કરવા માટે તેના અગાઉના નિવેદનમાંથી વિરોધાભાસો તારવવા એ ટ્રાયલ કોર્ટમાં એક સામાન્ય પ્રથા છે. માત્ર પુરાવામાં અસંગતતા હોવાના કારણે તે સાક્ષીની વિશ્વસનીયતાને હાનિ પહોંચાડવા માટે પૂરતું નથી. કોઈ શંકા નથી કે એવિડન્સ એક્ટની કલમ ૧૫૫ અસંગત અગાઉના નિવેદનની સાબિતી દ્વારા સાક્ષીની વિશ્વસનીયતા પર આક્ષેપ કરવાની તક પૂરી પાડે છે. પરંતુ આ કલમનું વાંચન દર્શાવે છે કે તમામ અસંગત નિવેદનો સાક્ષીની વિશ્વસનીયતા પર

આક્ષેપ કરવા માટે પૂરતા નથી. આ કલમનો મહત્વનો ભાગ નીચે ઉદ્ઘૃત છે:

“૧૫૫. સાક્ષીની શાખ પર આક્ષેપ કરવો.- સાક્ષીની શાખ પર સામાવાળા પક્ષ દ્વારા અથવા કોર્ટની સંમતિથી, તેને બોલાવનાર પક્ષ દ્વારા નીચેની રીતે આક્ષેપ કરી શકાય છે-

(૧)-(૨)***

(૩) તેના પુરાવાના કોઈપણ ભાગ સાથે અસંગત હોય તેવા અગાઉના નિવેદનોની સાબિતી દ્વારા જેનું ખંડન થઈ શકે તેમ હોય;”

૨૬. અગાઉનું નિવેદન જો કે પુરાવા સાથે અસંગત જણાતું હોવા છતાં તે વિરોધાભાસ સમાન હોવું જરૂરી નથી. અસંગત નિવેદન પૈકી માત્ર એવું જ નિવેદન જે “ખંડનપાત્ર” હોય તે જ સાક્ષીની શાખને અસર કરશે. એવિડન્સ એક્ટની કલમ ૧૪૫ ઊલટતપાસ કરનારને સાક્ષીના કોઈપણ અગાઉના નિવેદનનો ઉપયોગ કરવા સક્ષમ બનાવે છે, પરંતુ તે ચેતવણી આપે છે કે જો તેનો હેતુ સાક્ષીનું “ખંડન” કરવાનો હોય તો ઊલટતપાસ કરનાર તેમાં નિર્ધારિત ઔપચારિકતાનું પાલન કરવા માટે બંધાયેલો છે. સદર સંહિતાની કલમ ૧૬૨ પણ ઊલટતપાસ કરનારને માત્ર મર્યાદિત હેતુ માટે એટલે કે સાક્ષીનું “ખંડન” કરવા માટે જ સાક્ષીના અગાઉના નિવેદનનો (સદર સંહિતાની કલમ ૧૬૧ હેઠળ નોંધાયેલ) ઉપયોગ

કરવાની મંજૂરી આપે છે.”

૨૧. તહસીલદાર સિંહ વિ. ઉત્તર પ્રદેશ રાજ્ય, એ.આઈ.આર. ૧૯૫૯ એસ.સી. ૧૦૧૨ માં, એવું ઠરાવવામાં આવ્યું હતું કે સાક્ષીનું ખંડન કરવાનો અર્થ સાક્ષીને “અવિશ્વસનીય” બનાવવો થશે. તેથી, જ્યાં સુધી આ સાક્ષીનું અગાઉનું નિવેદન સાક્ષીને “અવિશ્વસનીય” બનાવવા માટે સક્ષમ ન હોય ત્યાં સુધી, તેનું બહુ ઓછું મહત્વ રહેશે. બે નિવેદનોમાં માત્ર તફાવત સાક્ષીને અવિશ્વસનીય બનાવવા માટે પૂરતો રહેશે નહીં. આ અદાલતે તેના પછીના ચુકાદામાં, જેમાં રામ્મી (ઉપર મુજબ) નો સમાવેશ થાય છે, તેનું સતત પાલન કર્યું છે. તદુપરાંત, આ કેસમાં હાઈકોર્ટે અન્ય વધુ સુસંગત પરિબલો ગુમાવી દીધા છે જેમ કે સાક્ષી ઈજાગ્રસ્ત નજરે જોનાર સાક્ષી છે.

૨૨. એવિડન્સ એક્ટની કલમ ૧૪૫ અને ૧૫૫ ના સંદર્ભમાં સાક્ષીની ઊલટતપાસનો હેતુ સાક્ષીના બે નિવેદનોમાં વિરોધાભાસ લાવવાનો છે, જે આ કેસમાં, એક સી.આર.પી.સી. ની કલમ ૧૬૧ હેઠળ પોલીસને આપવામાં આવ્યું હતું, અને બીજું અદાલત સમક્ષ આપવામાં આવ્યું હતું. દલીલ ખાતર એમ માની લઈએ કે ફરિયાદપક્ષના સાક્ષી નં. ૨ ના બે નિવેદનોમાં તફાવત છે કારણ કે તે દેખીતી રીતે પોતાની સરતપાસમાં જાહેર કરતી નથી કે જેઠનાથ પણ બાજુના ખેતરમાં કામ કરતો હતો અને બંને વચ્ચે બોલાચાલી થઈ હતી, તો આ બાબત સાક્ષીને માત્ર ઘટનાની

શરૂઆત; તે કેવી રીતે શરૂ થઈ તે પૂરતી જ અવિશ્વસનીય બનાવી શકે છે. ઘટના બની હતી તે હકીકતમાં કોઈ શંકા નથી. ગુનેગારો આરોપીઓ હતા તે બાબતમાં પણ કોઈ શંકા નથી. આ ઘટના બની હતી તે અંગે કોઈ શંકા નથી, જેના પરિણામે એકનું મોત નીપજ્યું હતું અને અન્યને ગંભીર ઈજાઓ થઈ હતી. ફરિયાદપક્ષના સાક્ષી નં. ૨ દ્વારા વર્ણવ્યા મુજબ કદાચ તે બરાબર ન બન્યું હોય, છતાં આ વિસંગતતા માટે ફરિયાદપક્ષના સાક્ષી નં. ૨ ની સમગ્ર જુબાનીને નકારી શકાય નહીં.”

૨૦. અમે ગંગાધર બેહેરા વિ. ઓરિસ્સા રાજ્ય, ૨૦૦૨ (૮) એસ.સી.સી. ૩૮૧ ના કેસમાં સર્વોચ્ચ અદાલતના ચુકાદાનો પણ ઉલ્લેખ કરી શકીએ છીએ, જે સાક્ષીના પુરાવાકીય મૂલ્યને સ્પષ્ટ કરે છે, જેની જુબાની નજીવી અસત્યતા માટે નકારી શકાય નહીં:

“૧૫ તે જ અસર ધરાવતો ચુકાદો પંજાબ રાજ્ય વિ. જાગીર સિંહ, અને લેહના વિ. હરિયાણા રાજ્ય, (૨૦૦૨ (૩) એસ.સી.સી. ૭૬) માં છે. સમગ્ર ફરિયાદપક્ષના કેસને ફગાવી દેવાની યોગ્યતા અંગે દલીલ કરવા માટે કેટલાક સાક્ષીઓ દ્વારા આપવામાં આવેલા પુરાવાને સ્વીકાર ન કરવા પર આરોપી-અપીલકર્તાઓ દ્વારા ભાર મૂકવામાં આવ્યો હતો. સારાંશમાં અરજ “ફોલ્સસ ઈન યુનો, ફોલ્સસ ઈન ઓમ્નિબસ” (એક બાબતમાં ખોટું, બધી બાબતોમાં ખોટું) ના સિદ્ધાંતને લાગુ કરવાની છે. આ દલીલ સ્પષ્ટપણે અસમર્થનીય છે. જો પુરાવાનો મોટો હિસ્સો ખામીયુક્ત જણાય તો પણ,

જો બાકીનો પુરાવો આરોપીનો ગુનો સાબિત કરવા માટે પૂરતો હોય, તો અન્ય કેટલાક સહ-આરોપી વ્યક્તિઓના નિર્દોષ છૂટકારા છતાં, તેની સજા જાળવી શકાય છે. અનાજમાંથી ફોતરાં અલગ કરવાની કોર્ટની ફરજ છે. જ્યાં ફોતરાંને અનાજમાંથી અલગ કરી શકાય છે, ત્યાં અન્ય આરોપી વ્યક્તિઓનો ગુનો સાબિત કરવા માટે પુરાવો ખામીયુક્ત હોવાનું જણાયું હોવા છતાં, કોઈ આરોપીને દોષિત ઠેરવવાનું કોર્ટ માટે યોગ્ય રહેશે. ચોક્કસ મહત્વપૂર્ણ સાક્ષી અથવા મહત્વપૂર્ણ હકીકતની અસત્યતા તેને શરૂઆતથી અંત સુધી નષ્ટ કરશે નહીં. “ફોલ્સસ ઇન યુનો, ફોલ્સસ ઇન ઓમ્નિબસ” સૂત્ર ભારતમાં લાગુ પડતું નથી અને સાક્ષીઓને જૂઠા ગણાવી શકાય નહીં. “ફોલ્સસ ઇન યુનો, ફોલ્સસ ઇન ઓમ્નિબસ” સૂત્રને સામાન્ય સ્વીકૃતિ મળી નથી કે આ સૂત્ર કાયદાના નિયમનો દરજ્જો પ્રાપ્ત કરી શક્યું નથી. તે માત્ર સાવચેતીનો નિયમ છે. આનો અર્થ માત્ર એટલો જ થાય છે કે આવા કેસોમાં જુબાનીની અવગણના કરી શકાય છે, એવું નહીં કે તેની અવગણના કરવી જ જોઈએ. આ સિદ્ધાંતમાં માત્ર પુરાવાના વજનનો પ્રશ્ન સમાવિષ્ટ છે જે કોર્ટ આપેલ સંજોગોમાં લાગુ કરી શકે છે, પરંતુ તે એવું નથી જેને 'પુરાવાનો ફરજિયાત નિયમ' કહી શકાય. માત્ર એટલા માટે કે કેટલાક આરોપી વ્યક્તિઓને નિર્દોષ છોડી મૂકવામાં આવ્યા છે, જો કે તે તમામ સામેનો પુરાવો, જ્યાં સુધી સીધી જુબાનીનો સંબંધ હતો, સમાન હતો, તેનાથી અનિવાર્ય પરિણામ તરીકે એવું તારણ નીકળતું નથી કે જેમને દોષિત ઠેરવવામાં આવ્યા છે તેમને પણ નિર્દોષ

છોડી મૂકવા જોઈએ. નિર્દોષ છૂટેલા આરોપીઓને દોષિત ઠરેલા આરોપીઓથી અલગ પાડવાનું કોર્ટ માટે હંમેશા ખુલ્લું છે. આ સિદ્ધાંત ખાસ કરીને ભારતમાં ખતરનાક છે કારણ કે જો સમગ્ર જુબાનીને નકારી કાઢવામાં આવે, કારણ કે સાક્ષી સ્પષ્ટપણે અમુક પાસામાં અસત્ય બોલતો હતો, તો એવો ડર રહે છે કે ફોજદારી ન્યાય વહીવટ અટકી જશે. સાક્ષીઓ વાર્તાને વધારીને રજૂ કરવાથી બચી શકતા નથી, ભલે તે મુખ્યત્વે સાચી હોય. તેથી, દરેક કેસમાં તેનું મૂલ્યાંકન કરવું પડશે કે પુરાવો કઈ હદ સુધી સ્વીકારવા યોગ્ય છે, અને માત્ર એટલા માટે કે અમુક બાબતોમાં કોર્ટ સાક્ષીની જુબાની પર આધાર રાખવા માટે તેને અપૂરતો ગણે છે, કાયદાની બાબત તરીકે અનિવાર્યપણે એવું તારણ નીકળતું નથી કે તમામ બાબતોમાં પણ તેની અવગણના કરવી જોઈએ. પુરાવાને કાળજીપૂર્વક ચકાસવો પડશે. ઉપરોક્ત સિદ્ધાંત યોગ્ય નિયમ નથી કારણ કે ભાગ્યે જ એવો કોઈ સાક્ષી મળે છે કે જેના પુરાવામાં અસત્યનો કોઈ અંશ ન હોય અથવા કોઈપણ સંજોગોમાં અતિશયોક્તિ, શણગાર કે વધારા ન હોય અને ઉગર આહીર વિ. બિહાર રાજ્ય. ઉપર જણાવ્યા મુજબ, યોગ્ય રૂપકના સંદર્ભમાં, અનાજમાંથી ફોતરાંને, સત્યમાંથી અસત્યને અલગ કરવાનો પ્રયાસ કરવો જોઈએ. જ્યાં સત્યમાંથી અસત્યને અલગ કરવાનું શક્ય ન હોય, કારણ કે અનાજ અને ફોતરાં અસ્પષ્ટપણે ભળી ગયા છે, અને અલગ કરવાની પ્રક્રિયામાં ફરિયાદપક્ષ દ્વારા રજૂ કરવામાં આવેલી

આવશ્યક વિગતોને તે સંદર્ભ અને પૃષ્ઠભૂમિથી સંપૂર્ણપણે અલગ કરીને એક તદ્દન નવો કેસ બનાવવો પડે છે, તો એકમાત્ર ઉપલબ્ધ માર્ગ પુરાવાને સંપૂર્ણપણે ફગાવી દેવાનો છે અને બાલકા સિંહ વિ. પંજાબ રાજ્ય. આ અદાલતે રાજસ્થાન રાજ્ય વિ. શ્રીમતી કાલકી માં અવલોકન કર્યા મુજબ, પુરાવામાં સામાન્ય વિસંગતતાઓ તે છે જે અવલોકનની સામાન્ય ભૂલો, સમય વીતવાને કારણે સ્મૃતિની સામાન્ય ભૂલો, ઘટના સમયે આઘાત અને ભય જેવી માનસિક સ્થિતિને કારણે હોય છે અને સાક્ષી ગમે તેટલો પ્રામાણિક અને સાચો હોય તો પણ તે હંમેશા હાજર હોય છે. મહત્વપૂર્ણ વિસંગતતાઓ તે છે જે સામાન્ય નથી, અને સામાન્ય વ્યક્તિ પાસેથી અપેક્ષિત નથી. અદાલતોએ તે કેટેગરી નક્કી કરવાની હોય છે જેમાં વિસંગતતાનું વર્ગીકરણ કરી શકાય. જ્યારે સામાન્ય વિસંગતતાઓ પક્ષકારના કેસની વિશ્વસનીયતાને નુકસાન પહોંચાડતી નથી, ત્યારે મહત્વપૂર્ણ વિસંગતતાઓ તેમ કરે છે. આ પાસાઓ તાજેતરમાં ક્રિષ્ના મોચી વિ. બિહાર રાજ્ય વગેરે, (૨૦૦૨ (૪) જે.ટી. (એસ.સી.) ૧૮૬) માં હાઈલાઈટ કરવામાં આવ્યા હતા. હાલના કેસમાં આરોપી-અપીલકર્તાઓ સામેના આરોપો સ્પષ્ટપણે સાબિત થયા છે. નીચેની અદાલતોએ નિર્દોષ છૂટેલા અને દોષિત ઠરેલા આરોપીઓનો સંબંધ છે ત્યાં સુધી પુરાવામાં વિશિષ્ટ લક્ષણો સ્પષ્ટપણે દર્શાવ્યા છે.”

૨૧. આમ, હવે એ કાયદાનો સુસ્થાપિત સિદ્ધાંત છે કે જો બચાવપક્ષ

સાક્ષીનું ખંડન કરવામાં સફળ થાય તો પણ, તેનો અર્થ હંમેશા એવો થતો નથી કે બે નિવેદનોમાં વિરોધાભાસ આ સાક્ષીને સંપૂર્ણપણે અવિશ્વસનીય બનાવવામાં પરિણમશે. સર્વોચ્ચ અદાલતે ઠરાવ્યું છે કે જો પુરાવાનો મોટો હિસ્સો ખામીયુક્ત જણાય તો પણ, જો બાકીનો પુરાવો આરોપીનો ગુનો સાબિત કરવા માટે પૂરતો હોય, તો તેની સજા જાળવી શકાય છે. સર્વોચ્ચ અદાલતે પુનરોચ્ચાર કર્યો છે કે “ફોલ્સસ ઇન યુનો, ફોલ્સસ ઇન ઓમ્નિબસ” સૂત્ર ભારતમાં લાગુ પડતું નથી, અને જો કોઈ ચોક્કસ મહત્વપૂર્ણ સાક્ષી અથવા મહત્વપૂર્ણ બાબતની અસત્યતા હોય તો સાક્ષીઓને “જૂઠા” તરીકે ઓળખાવી શકાય નહીં, અને આવું પાસું સમગ્ર પુરાવાને નષ્ટ કરશે નહીં. એવું ઠરાવવામાં આવ્યું છે કે આ સિદ્ધાંત ખાસ કરીને ભારતમાં ખતરનાક છે કારણ કે, જો કોઈ સાક્ષી અમુક બાબતમાં સ્પષ્ટપણે અસત્ય બોલતો હોવાના કારણે સમગ્ર જુબાનીને નકારી કાઢવામાં આવે, તો એવો ડર રહે છે કે ફોજદારી ન્યાય વહીવટ અટકી જશે. સર્વોચ્ચ અદાલતે ભારપૂર્વક જણાવ્યું છે કે માત્ર એટલા માટે કે અમુક બાબતમાં કોર્ટ સાક્ષીની જુબાની પર આધાર રાખવા માટે પુરાવાને અપૂરતો ગણે છે, કાયદાની બાબત તરીકે અનિવાર્યપણે એવું તારણ નીકળતું નથી કે તેની અવગણના કરવી જ જોઈએ.

૨૨. ઉપરોક્ત સિદ્ધાંતને ધ્યાનમાં રાખીને, અમે માનીએ છીએ કે નજરે જોનાર સાક્ષીઓની જુબાનીની બિલકુલ અવગણના કરી શકાય નહીં, જે ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા કરવામાં આવી છે. નજરે જોનાર સાક્ષીઓનો પુરાવો સાબિત કરે છે કે ઘટના બની છે. ફરિયાદી આરોપી નં. ૧ ની બહેન છે અને તેણે તેને તેના પતિ પર

હુમલો કરતો જોયો છે. આ સાક્ષી દ્વારા પોતાના ભાઈને ખોટી રીતે ફસાવવાનું અમને કોઈ કારણ જણાતું નથી. તેણે પોતાને એક વિશ્વસનીય સાક્ષી તરીકે સ્થાપિત કરી છે. હોસ્પિટલમાં નોંધાયેલી એફ.આઈ.આર. (આંક ૬૧) ની વિગતો દર્શાવે છે કે તેણે વર્ણવ્યું છે કે આરોપી નં. ૧ એ મૃતક પર છરી વડે હુમલો કર્યો હતો. સાક્ષીઓ દ્વારા વર્ણવ્યા મુજબ આ ઘટના રાત્રિના સમયે બની હતી અને જ્યારે મૃતક દોડી રહ્યો હતો ત્યારે તેના પર હુમલો કરવામાં આવ્યો હતો. પુરાવા પરથી એ પણ બહાર આવે છે કે ઘટનાસ્થળે ઘણા લોકો એકઠા થઈ ગયા હતા અને ઘણી અંધાધૂંધી હતી. આવા સંજોગોમાં, સાક્ષીઓ મૃતક પર કયા ચોક્કસ સ્થળે હુમલો કરવામાં આવ્યો હતો અને તે કયા સ્થળે ઢળી પડ્યો હતો તે ચોક્કસ રીતે યાદ રાખવા સક્ષમ ન હોઈ શકે. આ વિસંગતતા આરોપી નં. ૧ દ્વારા મૃતક પર કરવામાં આવેલા હુમલાના સુરક્ષિત નજરે જોનાર પુરાવાને નકારી શકતી નથી. છરીની શોધ સાબિત થઈ છે. તે એવી જગ્યાએ છુપાવવામાં આવી હતી જે સામાન્ય જનતા માટે સુલભ નહોતી. આમ, ગુનામાં આરોપી નં. ૧ ની સંડોવણી સાબિત કરવા માટે પુષ્કળ પુરાવા છે, જેણે મૃતક પર છરીના બે જીવલેણ ઘા ઝીંક્યા હતા.

૨૩. આરોપી નં. ૧ એ મૃતક પર છરીના જીવલેણ ઘા ઝીંક્યા હતા, જેના પરિણામે તેનું મૃત્યુ થયું હતું એવું ઠરાવ્યા પછી, હવે અમે આઈ.પી.સી. ની કલમ ૩૦૦ ના ઘટકો સ્થાપિત કરવાનો પ્રયાસ કરી શકીએ છીએ, જે આ મુજબ વંચાય છે:-

“કલમ ૩૦૦: હત્યા -- હવે પછી અપવાદ કરવામાં આવેલા કેસો સિવાય, સાપરાધ મનુષ્યવધ એ હત્યા છે, જો જે કૃત્ય દ્વારા મૃત્યુ નીપજાવવામાં આવ્યું હોય તે કૃત્ય મૃત્યુ નીપજાવવાના ઇરાદાથી કરવામાં આવ્યું હોય, અથવા --

બીજું - જો તે એવી શારીરિક ઇજા પહોંચાડવાના ઇરાદાથી કરવામાં આવ્યું હોય કે જેનાથી ગુનેગાર જાણતો હોય કે જેના કારણે જે વ્યક્તિને નુકસાન પહોંચાડવામાં આવ્યું છે તેનું મૃત્યુ થવાની સંભાવના છે, અથવા -

ત્રીજું - જો તે કોઈપણ વ્યક્તિને શારીરિક ઇજા પહોંચાડવાના ઇરાદાથી કરવામાં આવ્યું હોય અને પહોંચાડવાનો ઇરાદો ધરાવતી શારીરિક ઇજા કુદરતના સામાન્ય ક્રમમાં મૃત્યુ નીપજાવવા માટે પૂરતી હોય, અથવા -

ચોથું - જો કૃત્ય કરનાર વ્યક્તિ જાણતી હોય કે તે એટલું નિકટવર્તી ભયજનક છે કે તે તમામ સંભાવનાઓમાં મૃત્યુ નીપજાવશે જ અથવા એવી શારીરિક ઇજા પહોંચાડશે જેનાથી મૃત્યુ થવાની સંભાવના છે, અને મૃત્યુ અથવા ઉપર જણાવ્યા મુજબની ઇજા પહોંચાડવાનું જોખમ વહોરવા માટેના કોઈપણ બહાના વિના આવું કૃત્ય કરે.”

૨૪. પુરાવા પરથી જે હકીકતો સાબિત થાય છે તે એ છે કે આરોપી નં. ૧ છરીથી સજ્જ થઈને મૃતક અને ફરિયાદીના ઘરે ધસી ગયો હતો. ફરિયાદીએ મૃતકને ચેતવણી આપી, અને મૃતક બહાર દોડી ગયો અને ભાગ્યો. મૃતકનો પીછો કરતી વખતે, આરોપી નં. ૧ એ પહેલો ઘા કર્યો, અને ત્યારબાદ બીજો ઘા કર્યો અને

મૃતક ઢળી પડ્યો. તબીબી પુરાવા દર્શાવે છે કે બંને ઘા મૃતક માટે જીવલેણ હતા અને તે પોતાની ઇજાઓને કારણે મૃત્યુ પામ્યો હતો અને જ્યારે તેને હોસ્પિટલ લાવવામાં આવ્યો ત્યારે તે મૃત્યુ પામી ચૂક્યો હતો. મૃતક અને આરોપી નં. ૧ વચ્ચે પાંચ વર્ષ પહેલાં છરીનો ઘા ઝીંકવા સંબંધિત તેમની વચ્ચે બનેલી કોઈ ઘટનાને કારણે તણાવપૂર્ણ સંબંધો હતા, જેમાં આરોપી નં. ૧ ને ઇજાઓ થઈ હતી. જો કે, ઘટના પહેલાં, તે દિવસે અથવા નજીકના ભૂતકાળમાં, આરોપી નં. ૧ અને મૃતક વચ્ચે કોઈ ઝઘડો થયો હતો તેવું સૂચવવા માટે કંઈ નથી. આમ, આરોપી નં. ૧ એ મૃતક પર જે રીતે હુમલો કર્યો છે, તે પરથી દ્રઢપણે કહી શકાય કે તેનો ઇરાદો મૃતકનું મૃત્યુ નીપજાવવાનો અથવા તેને શારીરિક ઇજા પહોંચાડવાનો હતો, અને જે ઇજાઓ પહોંચાડવામાં આવી હતી તે કુદરતના સામાન્ય ક્રમમાં મૃત્યુ નીપજાવવા માટે પૂરતી હતી, તેથી આ ગુનો સીધો આઈ.પી.સી. ની કલમ ૩૦૦ ના ત્રીજા ક્લોઝ હેઠળ આવે છે. હાલના કેસમાં, આરોપીને આઈ.પી.સી. ની કલમ ૩૦૦ ના અપવાદ ૧ નો કોઈ લાભ આપી શકાય નહીં, કારણ કે પુરાવામાં ગંભીર અને અચાનક ઉશ્કેરણીનું કોઈ તત્વ બહાર આવતું નથી.

૨૫. આરોપી નં. ૨ થી ૫ ના નિર્દોષ છૂટકારાનો સંબંધ છે ત્યાં સુધી, અમને જણાય છે કે પુરાવો તેમની હાજરી સાબિત કરે છે, જો કે આરોપી નં. ૧ ને તેમની ઉશ્કેરણી કે પ્રેરણા કે મૃતકની હત્યા કરવાનો ‘સામાન્ય ઉદ્દેશ’ ધરાવતા હોવાનું વ્યાજબી શંકાથી પર સાબિત થતું નથી. ફરિયાદીએ એફ.આઈ.આર. (આંક ૬૧) માં તેમની હાજરીનો ઉલ્લેખ કર્યો નથી.

૨૬. આરોપી નં. ૧ ની બહેનો એવા આરોપી નં. ૨ થી ૪ ને આઈ.પી.સી. ની કલમ ૧૪૯ નો સહારો લઈને ગુનામાં સંડોવવામાં આવી છે, જે નીચે મુજબ વંચાય છે:-

“કલમ ૧૪૯: સામાન્ય ઉદ્દેશ પાર પાડવા માટે કરવામાં આવેલા ગુના માટે ગેરકાયદેસર મંડળીનો દરેક સભ્ય દોષિત: જો ગેરકાયદેસર મંડળીના કોઈપણ સભ્ય દ્વારા તે મંડળીના સામાન્ય ઉદ્દેશને પાર પાડવામાં કોઈ ગુનો કરવામાં આવે, અથવા એવો હોય કે જે તે ઉદ્દેશને પાર પાડવામાં થવાની સંભાવના હોવાનું તે મંડળીના સભ્યો જાણતા હોય, તો તે ગુનો કરવામાં આવ્યો તે સમયે જે દરેક વ્યક્તિ તે જ મંડળીનો સભ્ય હોય, તે તે ગુના માટે દોષિત છે.”

આઈ.પી.સી. ની કલમ ૧૪૯ ની મદદ લઈને સંબંધિત ગુનો સાબિત કરવા માટેનું મુખ્ય ઘટક ગેરકાયદેસર મંડળીનો “સામાન્ય ઉદ્દેશ” છે. ગેરકાયદેસર મંડળી તરફથી ઇરાદાનું તત્વ સ્થાપિત કરવું જરૂરી નથી અને વ્યક્તિને આઈ.પી.સી. ની કલમ ૧૪૯ હેઠળ સંબંધિત ગુના માટે દોષિત ઠેરવી શકાય છે, ભલે તેનો ગુનો કરવાનો કોઈ ઇરાદો ન હોય અથવા આવી વ્યક્તિ તેના આચરણથી વાકેફ પણ ન હોય. હાલના કેસમાં, પુરાવા એ વાતની પુષ્ટિ કરતા નથી કે આરોપી નં. ૨ થી ૫ આરોપી નં. ૧ સાથે હતા, જ્યારે તે મૃતક પર હુમલો કરવા માટે છરી સાથે ધસી ગયો હતો અથવા તેઓ ગેરકાયદેસર મંડળી રચીને આરોપી નં. ૧ સાથે આવ્યા હતા. પુરાવા દર્શાવે છે કે ઘટના પછી આરોપી નં. ૧

ને આરોપી નં. ૨ થી ૫ લઈ ગયા હતા. જે સમયે આરોપી નં. ૧ એ મૃતકનો પીછો કરીને ઘા ઝીંક્યા તે સમયે તેમનું સભ્યપદ દ્રઢપણે સ્થાપિત થયેલ નથી, અને અનિશ્ચિત છે. આમ, આરોપી નં. ૨ થી ૫ ના ભાગે રચનાત્મક દોષ વ્યાજબી શંકાથી પર સાબિત થતો નથી. આરોપી નં. ૨ થી ૫ આરોપી નં. ૧ અને ફરિયાદીની બહેનો છે અને બધા નજીકમાં રહેતા હતા. ગુનાના સમયે તેમની હાજરી સ્વાભાવિક હતી. પુરાવા દર્શાવે છે કે આરોપી નં. ૧ સિવાય, આરોપી નં. ૨ થી ૫ વચ્ચે કોઈ અગાઉની દુશ્મનાવટ નહોતી. તેથી, ફરિયાદપક્ષ એ દ્રઢપણે સાબિત કરવામાં નિષ્ફળ ગયો છે કે આરોપી નં. ૨ થી ૫ એ આરોપી નં. ૧ સાથે ગેરકાયદેસર મંડળી રચી હતી, અને તેઓ મૃતકને ખતમ કરવાનો આરોપી નં. ૧ સાથે સામાન્ય ઉદ્દેશ ધરાવતા હતા.

૨૭. જો કે, આરોપી નં. ૧ ને ગુનામાંથી નિર્દોષ છોડી મૂકવા માટે, અમને જણાય છે કે ટ્રાયલ કોર્ટે તબીબી પુરાવાને પણ ફગાવી દેવામાં ભૂલ કરી છે. ફરિયાદપક્ષના સાક્ષી નં. ૩ – તબીબી અધિકારીએ એ વાતનો ઇનકાર કર્યો નથી કે મુદ્દામાલ વસ્તુ - છરી દ્વારા ઇજાઓ પહોંચાડી શકાતી નથી અને ટ્રાયલ કોર્ટે પુરાવા પર અવિશ્વાસ કર્યો છે અને આરોપીને માત્ર એ કારણસર નિર્દોષ છોડી મૂક્યો છે કે ઇજાઓ હથિયારના આકાર સાથે મેળ ખાતી નથી.

૨૮. અમે ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા વ્યક્ત કરાયેલા દ્રષ્ટિકોણ સાથે સંમત નથી, કારણ કે ફરિયાદપક્ષના સાક્ષી નં. ૩, તબીબી અધિકારીએ, ઉપર જણાવ્યા મુજબ, પોતાની જુબાનીમાં સંપૂર્ણપણે ઇનકાર કર્યો નથી કે મુદ્દામાલ આર્ટિકલ

છરી દ્વારા આવી ઈજાઓ થઈ શકતી નથી.

૨૯. આરોપી નં. ૧ ને નિર્દોષ છોડી મૂકતી વખતે ટ્રાયલ કોર્ટે વ્યક્ત કરેલા આ દ્રષ્ટિકોણને અમે સમર્થન આપતા નથી કે ફરિયાદપક્ષ આરોપી નં. ૧ દ્વારા ઘા ઝીંકવાનું ચોક્કસ સ્થળ, મૃતકના શરીર પર અને સ્થળ / જગ્યા બંને પર સ્થાપિત કરવામાં નિષ્ફળ ગયો છે. ક્ષણના આવેશમાં અને અંધાધૂંધીભરી પરિસ્થિતિમાં નજરે જોનાર સાક્ષીઓ જે રીતે જીવલેણ ઘા કરવામાં આવ્યા હતા તે ચોક્કસ રીતે યાદ રાખવા સક્ષમ ન હોઈ શકે. આ નજીવી વિસંગતતા તેમના નજરે જોનાર પુરાવાને સંપૂર્ણપણે અવિશ્વસનીય બનાવી શકતી નથી. ગુનાની જગ્યાનું પંચનામું, આંક ૪૨ પંચ સાક્ષી ફરિયાદપક્ષના સાક્ષી નં. ૧૨, જીવણભાઈ ભાયાભાઈ દ્વારા સાબિત કરવામાં આવ્યું છે, જે ગુનો બન્યાનું સાબિત કરે છે.

૩૦. જ્યાં સુધી નજરે જોનાર સાક્ષીઓના પુરાવાનો સંબંધ છે, એવું કહી શકાય નહીં કે તેઓએ પોતાને અવિશ્વસનીય સાક્ષી તરીકે સ્થાપિત કર્યા છે.

૩૧. આ તબક્કે, અમે રાજસ્થાન રાજ્ય વિ. બબલુ ઉર્ફે ઓમ પ્રકાશ, ૨૦૨૨ (૧૪) એસ.સી.સી. ૬૨૪ ના કેસમાં સર્વોચ્ચ અદાલતના ચુકાદાનો ઉલ્લેખ કરી શકીએ છીએ, જેમાં એવું ઠરાવવામાં આવ્યું છે કે જો એક જ સાક્ષીની જુબાની કોર્ટ દ્વારા વિશ્વસનીય જણાય તો તે પણ દોષિત ઠરાવવાના હુકમનો પાયો બની શકે છે. હાલના કેસમાં નજરે જોનાર સાક્ષીઓ, આરોપી નં. ૧ દ્વારા ભજવવામાં આવેલી ભૂમિકા અને ગુનાના આચરણ સંબંધે સુસંગત છે.

૩૨. વધુમાં, સર્વોચ્ચ અદાલતે પોલીસ ઈન્સ્પેક્ટર દ્વારા રાજ્ય વિ. લાલી ઉર્ફે મણિકંદન અને અન્ય, ૨૦૨૨ એસ.સી.સી. ઓનલાઇન એસ.સી. ૧૪૨૪ ના કેસમાં ઠરાવ્યું છે કે જો નજરે જોનાર સાક્ષીના રૂપમાં સીધો પુરાવો હોય, તો હથિયાર રિકવર ન થયું હોય તો પણ આરોપીને દોષિત ઠેરવી શકાય છે અને તેવી જ રીતે એફ.આઇ.આર./ફરિયાદ નોંધાવવાના સમય અંગેના કેટલાક વિરોધાભાસોના કેસમાં પણ જ્યારે ફરિયાદપક્ષનો કેસ નજરે જોનાર સાક્ષીની જુબાની પર આધારિત હોય ત્યારે આરોપીને નિર્દોષ છોડી મૂકવાનો આધાર બની શકતો નથી. હાલના કેસમાં, આરોપી નં. ૧ દ્વારા ઉપયોગમાં લેવાયેલા હથિયારની શોધ સાબિત થઈ છે, અને ગુનામાં આરોપી નં. ૧ ની સંડોવણી સાબિત કરવા માટે પુષ્કળ સીધો પુરાવો છે.

૩૩. કાયદાનો આ સુસ્થાપિત કાનૂની સિદ્ધાંત છે કે નજરે જોનાર સાક્ષીઓની જુબાની માત્ર એટલા માટે ફગાવી શકાય નહીં કારણ કે નજરે જોનાર સાક્ષીઓ ભોગ બનનાર સાથે સંબંધ ધરાવે છે અને ગ્રામીણ સાક્ષીઓ દ્વારા કરવામાં આવેલા નિવેદનોને સંપૂર્ણપણે ફગાવી શકાય નહીં કારણ કે તેઓ શબ્દભંડોળમાં શ્રેષ્ઠ ન હોઈ શકે અથવા અપૂર્ણ હોઈ શકે અથવા હુમલાની રીતનું વર્ણન કરવાની અપૂર્ણ ક્ષમતા ધરાવતા હોઈ શકે છે.

૩૪. પુરાવાની ઝીણવટભરી તપાસ કર્યા પછી, અમે માનીએ છીએ કે આરોપી નં. ૧ નો ઈરાદો મૃતકની હત્યા કરવાનો હતો, જે આઈ.પી.સી. ની કલમ ૩૦૦ હેઠળ વ્યાખ્યાયિત છે, જે આઈ.પી.સી. ની કલમ ૩૦૨ હેઠળ વ્યાખ્યાયિત

સજાને આકર્ષિત કરે છે.

૩૫. પુરાવાનું એકંદરે મૂલ્યાંકન કરતાં, અમારો એવો અભિપ્રાય છે કે આરોપી નં. ૧ ને નિર્દોષ છોડી મૂકતા ટ્રાયલ કોર્ટના તારણો માત્ર ગેરકાયદેસર જ નથી પરંતુ વિકૃત પણ છે.

૩૬. સદર સંહિતાની કલમ ૨૩૫(૨) ની જોગવાઈઓ હેઠળ જરૂરી મુજબ, સજાના પ્રશ્ન પર આરોપી નં. ૧ ને સાંભળવા માટે, આ બાબત તા. ૦૪.૦૩.૨૦૨૫ ના રોજ બપોરે ૨:૩૦ વાગ્યે આગળની સુનાવણી માટે સૂચિબદ્ધ કરવામાં આવશે.

વિશેષ હુકમ

૩૭. મૂળ આરોપી નં. ૧ – દિલીપ ભીખાભાઈને દોષિત ઠેરવતો ચુકાદો આપ્યા પછી, અમે ફોજદારી કાર્યરીતિ સંહિતા, ૧૯૭૩ ની કલમ ૨૩૫(૨) હેઠળ જરૂરી મુજબ, સજાના પ્રશ્ન પર આરોપી નં. ૧ ને સાંભળવા માટે આ બાબત રાખી હતી.

૩૮. આજે, વિદ્વાન વકીલ શ્રી ખાંડેરિયાએ રજૂઆત કરી છે કે આરોપી નં. ૧ પથારીવશ છે અને વિવિધ બીમારીઓથી પીડાઈ રહ્યો છે. તેમના દ્વારા એવી અરજ કરવામાં આવી છે કે આરોપી નં. ૧ ને નજરકેદ દ્વારા સજા પૂરી કરવાનો આદેશ આપી શકાય. આગળ કોઈ રજૂઆત કરવામાં આવી નથી.

૩૯. વિદ્વાન એ.પી.પી. શ્રી મનન મહેતાએ રજૂઆત કરી છે કે નજરકેદ અને ઘરમાં તેની સજા પૂરી કરવાની અરજ સ્વીકારી શકાય નહીં, કારણ કે તે ગેરકાયદેસર છે અને કાયદા હેઠળ અસ્વીકાર્ય છે. એવી રજૂઆત કરવામાં આવી છે કે વધુમાં વધુ, આરોપી નં. ૧ ને આત્મસમર્પણ માટે થોડો વાજબી સમય આપી શકાય છે.

૪૦. ધોરાજી પોલીસ સ્ટેશનના પોલીસ ઇન્સ્પેક્ટરના તા. ૦૬.૦૨.૨૦૨૫ ના અહેવાલ પરથી જણાય છે કે આરોપી નં. ૧ છેલ્લા ૮ વર્ષથી લકવાગ્રસ્ત છે અને પથારીવશ છે. તેથી, આ સંજોગોમાં, અમે આરોપી નં. ૧ ને જેલ સત્તાવાળાઓ સમક્ષ આત્મસમર્પણ કરવા માટે છ મહિનાનો સમય આપીએ છીએ.

૪૧. અમે સજા પર સંબંધિત પક્ષકારો તરફે હાજર રહેલા વિદ્વાન વકીલોને સાંભળ્યા છે. એક વિસ્તૃત ચુકાદામાં, અમે ગુનામાં તેની સંડોવણી નોંધી છે અને અમે તેને ઇન્ડિયન પીનલ કોડ, ૧૮૬૦ (આઈ.પી.સી.) ની કલમ ૩૦૦ હેઠળ વ્યાખ્યાયિત મૃતકની હત્યા કરવાના ગુનામાં દોષિત ઠેરવ્યો છે, જે આઈ.પી.સી. ની કલમ ૩૦૨ હેઠળ વ્યાખ્યાયિત સજાને આકર્ષિત કરે છે. આઈ.પી.સી. ની કલમ ૩૦૨ ની જોગવાઈ નિર્ધારિત કરે છે કે જે કોઈ હત્યા કરે તેને મૃત્યુદંડ અથવા આજીવન કેદની સજા કરવામાં આવશે અને તે દંડને પણ પાત્ર રહેશે. આમ, પુરાવાનું એકંદરે મૂલ્યાંકન કરતાં, અમે આરોપી નં. ૧ ને આજીવન કેદની સજા ફટકારીએ છીએ. અમે એવો પણ નિર્દેશ આપીએ છીએ કે આરોપી નં. ૧

આત્મસમર્પણ કરે તે પછી જેલ સત્તાવાળાઓ તેને તમામ ઉપલબ્ધ સારવાર પૂરી પાડશે.

જરૂર જ્યારે આરોપી નં. ૧ જેલ સત્તાવાળાઓ સમક્ષ હાજર થાય, ત્યારે તેને તાત્કાલિક તે તબીબી સહાય પૂરી પાડવામાં આવશે જે તે લઈ રહ્યો છે. અપીલ આંશિક રીતે મંજૂર કરવામાં આવે છે.

(એ. એસ. સુપેરિયા, ન્યાયમૂર્તિ)

(ગીતા ગોપી, ન્યાયમૂર્તિ)

This judgment has been translated using an AI-assisted translation tool.

=====

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====